

Mustahkam oila – yurt tayanchi

QILA DAVRASIDA

№ 38
(436)
2020-yil
24-sentabr
payshanba

www.od-press.uz

Ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy-ma'rifiy gazeta

Gazeta 2012-yil may oyidan boshlab chiqarilgan.

ЕТМАЯПТИМИ, БЮДЖЕТНИКЛАР БОР-КУ...

ЛОҚАЙДЛИК ВА БЕПИСАНДЛИК

Карантинни яна кучайтириши мумкин

3-бет

ИННОВАЦИОН ЕМ

Гўшт нарhini тушира оладими?

4-5-бет

БИЗ БАХТЛИ БУЛАМИЗ...

аммо қачон?

6-бет

ШУХРАТ ҚАЮМОВнинг ҲАЁТ ДАРСЛАРИДА

7-бет

«ПУЛИНИ ТЎЛАБ ҚУЙИНГ!»

Тоза ҳаво олиш пулли бўладими?

5-бет

ҲУШЁРЛИКНИ

ТУЛКИдан ўрганинг

8-бет

БМТ МИНБАРИДА ЎЗБЕКЧА КАЛОМ ЯНГРАДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 2020 йил 23 сентябрь кунини БМТ Бош Ассамблеясининг видеоанжуман шаклида бўлиб ўтган 75-сессияси ишида иштирок этди.

Давлатимиз раҳбари сессиянинг ялли қисмида сўзга чиқиб, халқаро ҳамжамият эътиборига минтақавий ва глобал аҳамиятга эга долзарб масалалар юзасидан ўз нуқтаи назарини ҳамда Ўзбекистонни сиёсий, ижтимоий ва иқтисодий модернизация қилишнинг устувор йўналишларини тақдим этди.

Энг муҳими, Президентимиз нутқи ўзбек тилида бўлди. Ўзбекистон тарихида илк бор ўзбекча калом БМТ минбарига янгради. Миллий ўзлимизни англаш, Ўзбекистон мустақиллиги нақадар мустаҳкам эканининг улкан ифодаси бўлди бу тарихий воқеа.

Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилотида ўзбек тилида маъруза қилиши ҳақидаги хабар барча юртдошларимизни бирдай бениҳоя хурсанд қилди, ҳаммамизнинг кўнглимизда ифтихор туйғуларини жўш урдирди. Икки юзга яқин давлатнинг ваколатли расмий тасмилчилари иштирокидаги бундай нуфузли миллатлар машваратида бизнинг мустақил давлатимизнинг мустақил ва мўътабар тили – қадимий ўзбек тили янгради.

Адоқсиз мамнуният билан дангал айтиш лозимки, Президентимиз раҳнамолигида Ўзбекистон ўз тараққиётининг тамомила янги босқичини бошдан кечирмоқда, истисносиз барча соҳалардаги кўламли ислохотлар ўзининг нақд натижаларини кўрсатмоқда. «Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари» гоёси асосида олга бораётган юртимизнинг минтақада ҳам, дунёда ҳам алоҳида ўрни тобора кенгрок эътироф этилмоқда.

Шунинг учун ҳам «янги Ўзбекистон» деган охорли ифода урфга кирди, шубҳасизки, ана шундай суръатли ва самарали ислохотлар маъқул истилохнинг заминдир. Давлатимиз раҳбари муаззам халқаро мажлисада янги Ўзбекистоннинг орзу-ниятлари, бугун бугун инсоният олдига турган муаммоларнинг ечимлари борасидаги нуқтаи назарларини ўзбек тилида айтиб берди.

Бугун ўзбек тилининг мамлакатимизда давлат тили сифатидаги ривожини таъминлаш борасида ҳам чинакам янги давр бошланди. Президент фармони билан ўзбек тилининг нуфузи ва мавқеини тубдан оширишга қаратилган аниқ-аниқ чора-тадбирлар белгиланиб, уларнинг ижроси бўйича жадал ишлар олиб борилмоқда.

Ҳозирги пайтда Ўзбекистоннинг «Давлат тили ҳақида»ги қонунини такомиллаштириш, унинг янги тахририни тайёрлаш юзасидан иш олиб борилмоқда, 21 октябрь «Ўзбек тили байрами кун» деб эълон қилинган ва уни кенг нишонлаш бўйича таъғирарлик ишлари жадал борилмоқда.

Айни пайтда Атамалар комиссияси ташкил қилинган, 2020 – 2030 йилларда ўзбек тилини ривожлантириш ҳамда тил сиёсатини такомиллаштириш концепцияси ва давлат дастури ишлаб чиқилган. Бу борадаги ишларнинг янада яхшиланиши учун кўмак берадиган бир қатор китоблар нашр қилинмоқда.

Бир сўз билан айтганда, Бирлашган Миллатлар Ташкилотида ўзбек тилининг жанрлаши илк тарихий воқеадир. Буни хоризгдаги дўстларимиз ҳам хурсандчилик билан эътироф ва эҳтиром қилиб турибди.

Низомиддин МАҲМУДОВ,

ЎзФА Ўзбек тили, адабиёти ва фольклори институти директори, филология фанлари доктори, профессор

«

Бюджет ташкилотлари ходимлари орзу-ҳавасини тўхтатиб туришига тўғри келади. Гап шундаки, бюджет ташкилотлари ходимларига айрим тўловларни тўлашни тўхтатиб туриш муддати узайтирилди.

ЕТМАЯПТИМИ, БЮДЖЕТНИКЛАР БОР-КУ...

«2020 йил учун Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетининг барқарорлигини таъминлаш ва харажатларини мақбуллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Ҳукумат қарори қабул қилинди (575-сон, 21.09.2020 й). Бу ҳақда «Хукукий ахборот» телеграм канали хабар бермоқда.

Қарорга мувофиқ, бюджет ташкилотларида ишлайдиган ходимларга моддий рағбатлантириш махсус жамғармаси, ОТМларнинг моддий рағбатлантириш жамғармаси ҳамда директор жамғармаси маблағлари ҳисобидан тўловлар ҳисобланганининг тўхтатиб турилиши 2020 йил 1 октябрдан 2021 йил 1 январга қадар узайтирилди (*тиббий, тиббий-ижтимоий муассасалари, меҳрибонлик уйлари*дан ҳамда меҳнатга ҳақ тўлашининг 1-3 разрядлари қўлланиладиган ходимлардан ташқари).

Шунингдек, Инкирозга қарши курашиш жамғармаси маблағлари ҳисобига амалга оширилиши режалаштирилган 224 млрд. 288 млн. сўм харажатлар мақбуллаштирилди.

Қарорга кўра:

Қорақалпоғистон Республикаси бюджетини, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маҳаллий бюджетларининг тасдиқланган даромадлар прогнозининг бажарилмаслиги ҳисобига харажатларнинг мақбуллаштирилган қисми – республика бюджетига;

ушбу қарорга мувофиқ мақбуллаштирилган маблағлар – Инкирозга қарши курашиш жамғармасига ўтказилади.

Қарор билан республика мақбуллаштирилдиган харажатлар тасдиқланди.

Ноилож, кўнга келган тўй. Лекин аксарият бюджет ташкилотлари ходимларининг ойлиги ҳаминқадар (*муайян эътибордаги давлат ташкилотларидаги ташқари*). Унинг устига уларда меҳнат қилаётганларнинг бошқа келадиган даромади ҳам йўқ. Банклар ёки давлат эътиборидаги турли акциядорлик жамиятлари ходимлари каби мўмайгина 13-ойликлар, «кварталний»лар олмас улар.

Ундан кўра, пул ювиш учун хар хил нағмаларни ўйлаб топётганларни, моддий ёрдам, ижтимоий кўмак берилади, деган баҳонада Инкирозга қарши курашиш жамғармаси маблағларини талон-тароҳ қилаётганларни чуқуррок ўрганиш керак эмасми? Мана, яқинда мамлакатимизнинг ҳамма жойларига ўрнатилган дезинфекция туннеллари тақиланди. Маълумотларга кўра, Инкирозга қарши курашиш жамғармасидан ўша дезинфекция туннеллари учун 28 млрд. сўм сарфланган. Бунинг изохи ҳақида эса бирор мутасадди ҳозиргача лом-мим дегани йўқ.

АҲОЛИНИ РҲЙХАТГА ОЛИШ

Мамлакатимизда охириги марта 1989 йилда аҳолини рўйхатга олиш ўтказилган бўлиб мустақиллик йилларида аҳолини рўйхатга олиш ўтказилмади. Бу эса ўз навбатида кўп миллатли мамлакатимиз аҳолиси демографияси ва миграциясидаги ўзгаришлар, аҳоли сони, ёши, жинси, таркиби, ҳудудлардаги аҳолининг жойлашуви ва бошқа ижтимоий-демографик маълумотларни қўллашда чекловларни пайдо қилиши табиий.

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг 2015 йилдаги Бутунжаҳон аҳоли ва уй-жой фондини рўйхатга олиш дастури доирасида ишлаб чиқилган «Аҳоли ва уй-жой фондини рўйхатга олиш борасидаги принципалар ва тавсиялар»га таяниб, 2019 йил 5 февралда Ўзбекистон Президентининг «Ўзбекистон Республикасида 2022 йилда аҳолини рўйхатга олишни ўтказиш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида»ги Фармони қабул қилинди. Унга кўра мамлакатимизда 2022 йилда аҳолини рўйхатга олиш тадбири ўтказилади. Давлат статистика қўмитаси аҳолини рўйхатга олишни ўтказиш бўйича ва-

колатли орган ҳисобланади.

Аҳолини рўйхатга олишни илгор хоризжий тажриба, замонавий технология ва услублар билан фойдаланган ҳолда ташкил этиш белгиланган. Жумладан, аҳоли сони аниқ ҳисоблаб чиқилиши баробарида, аҳолининг жинси, ёши, овилвий аҳоли, маълумоти, ҳаёт даражаси, яшаш шароити, бандлиги, миллати, фуқаролиги ҳамда бошқа демографик, ижтимоий-иқтисодий хусусиятлари бўйича яқка тартибда ҳисобга олиш ва батафсил тавсифлаш кўзда тутилган.

Мамлакат миқёсида катта тайёргарлик кўрилатган ушбу тадбир бизга

*нафақат тартиб, балки барқарор ривожланиш
Миллий мақсадлари учун керак*

нима беради? Аввало, рўйхатга олиш ишлари натижасида шакллантирилган маълумотлар аҳоли ва унинг фаровонлиги тўғрисида давлатнинг узоқ ва қисқа муддатли ижтимоий-иқтисодий ривожланиш, аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринлари ташкил этиш дастурларини ишлаб чиқиш, барқарор ривожланиш Миллий мақсадлари индикаторларини шакллантириш, меҳнат ресурслари жойлашуви ва улардан фойдаланиш жараёнини ўрганиш, илмий тадқиқотлар аҳоли бориш учун муҳим пойдевор ҳисобланади.

Аҳолини рўйхатга олиш мамлакатда яшовчи барча аҳолига тегишли бўлган демографик, иқтисодий ва ижтимоий маълумотларни йиғиш, умумлаштириш, баҳолаш, таҳлил қилиш ва эълон қилишнинг ягона жараёнини ўз ичига олиб, аҳоли тўғрисидаги маълумотларнинг асосий манбаи ҳисобланади ва келгусида ривожланишнинг прогноз кўрсаткичларини ҳисоблаш учун ишончли пойдевор яратадиган, ҳудуд-

ларни ривожлантириш ва жамиятнинг ижтимоий химояга муҳтож қатламларига ёрдам кўрсатиш бўйича сиёсий ва бошқарув қарорларини қабул қилиш учун зарур маълумотларни олиш имконини беради. У аҳоли сонини ишончли ҳисоблаш, шунингдек, аниқ белгилаб қўйилган ягона ҳисобга олиш даврида аҳолининг жинси, ёши, овилвий аҳоли, маълумоти даражаси, яшаш шароити, бандлиги, миллати, фуқаролиги ҳамда бошқа демографик, ижтимоий ва иқтисодий ҳолатини башорат қилиш яқка тартибда ҳисобга олиш ва батафсил тавсифлашнинг универсал усулини ишга солган ҳолда расмий статистика тизимида асосий роль ўйнайди.

Бошқача қилиб айтганда аҳолини рўйхатга олиш нафақат статистик мақсадлар учун балки мамлакатини ижтимоий-иқтисодий ҳолатини башорат қилиш воситаси ҳам бўлиб хизмат қилади.

Дилшод ТУРСУНҚУЛОВ,
*Ургут туман
статистика бўлими бошлиғи*

Илмий стартаплар Ўзбекистон учун янги ҳодиса. Юртимизда илмий-инновацион фаолият асосида бизнес моделлар яратиш тажрибаси йўлга қўйилганга ҳали кўп бўлгани йўқ. Инновацион ривожланиш вазири бу борада муҳим ташаббусларни илгари сурмоқда. Масалан, 2019 йилда вазирилик ҳузуридаги Илғор технологиялар маркази негизидан биринчи илмий акселератор — «С.А.Т. Science Accelerator» ташкил қилинган эди. Ушбу дастурда ўнлаб олимлар иштирок этиб, илмий изланишлари асосида стартап лойиҳалар яратиш имкониятига эга бўлди.

Танловнинг якуний босқичига ўн та жамоа етиб келган. Шундан учтаси ғолиб деб топилди, ҳар бирига ўз бизнесини бошлаш учун давлат томонидан грант маблағлари ажратилди. Бундай тизим илмий ишланмаларни тижоратлаштириш, жайдари тилда айтганда, бозорбоп маҳсулотга айлантиришга ёрдам бермоқда. Бир вақтнинг ўзида мамлакатда маҳаллий инновациялар салмоғи ҳам ортияпти.

Аммо стартап сармага киритиш билангина гуркираб кетадиган бизнес эмас. Мазкур фаолият турида хавф-хатар даражаси доимо юқори бўлган. Стартап яшаб қолиши, яшаб қолганда ҳам кескин рақобат муҳитида ўз ўрнини йўқотмаслиги учун кўп ва ҳўп меҳнат қилиш, қўтилмаган зарбаларга тайёр туриш, таъбир жоиз бўлса, қоқилганда ўнлашларни ўрганиш даркор. Қолаверса, илмий маҳсулотни пуллаш олимдан тадбиркорлик асосларини билиш ҳамда бозор иқтисодиёти тамойилларига мослаштириш талаб қилади. Иш бор жойда эса камчилиги муаммолар учраши табиий.

Биз олти ойлик илмий акселерация дастурига қатнашиб, тадбиркорлик сари муваффақиятли кадам қўйган ёш стартапчилар билан учрашдик. Ҳўш, улар ўз мақсадига эришиш йўлида қандай доволардан ошиб ўтди экан?

ОНА, ОЛИМА, БИЗНЕСМЕН

Ўзбекистон Миллий университети таянч докторанти Барно Ортиқхўжаева биотехнология йўналишида илмий изланишлар олиб бормоқда. Ўтган йили у «ЛиПач» стартапи билан Инновацион ривожланиш вазириликнинг 580 миллион сўмлик грантини қўлга киритиб, Ўзбекистонда илк бор суюқ пластырь ишлаб чиқаришни йўлга қўйди.

Қанчалик парадоксал бўлмасин, олимани бизнес оламига оналик қайғуси бошлаб келган. Қахрамонимизнинг икки нафар ўғли бор. Бола деганлари шўх эмасми, йиқилиб лат ейди, бирон жойини қашқа қилади.

– Одатда жароҳатни ё бинт билан боғлаб қўямиз, ёки антисептик пластырдан фойдаланамиз, – дейди Барно. – Бироқ ҳар иккала воситанинг ўзига яраша камчиликлари бор. Шу боис мен суюқ пластырь яратишга қарор қилдим. Тадқиқотни биология факультетидеги ҳамкасбим билан бирга олиб бордик. Стартапга ном ҳам дарҳол топилди. «ЛиПач» инглизчадан таржима қилинганда суюқ пластырь маъносини англатади.

– Маҳсулотимиз спрей шаклида бўлиб, сувга чидамлилиги ва фойдаланишда қулайлиги билан ажралиб туради, – давом этади суҳбатдошимиз. – У тери юзасида юпка, шаффоф плёнка ҳосил қилади. Таркибидаги кумуш зарралари эса жароҳатнинг тез битишини таъминлайди. Пуркалувчи пластырь

дунёнинг ҳали ҳеч бир мамлакатиде яратилмаган. Асосий ютуғимиз ҳам шунда. Келгусида «ЛиПач» стартапини жаҳон бозорига олиб чиқишни режалаштирялгимиз.

Илмий акселерация дастуридеги иштироки давомида Барно Ортиқхўжаева тадбиркорлик соҳаси билан яқиндан танидик. Тажрибали мутахассислардан сабоқ олди.

– Бухгалтерия, сертификация, метрология соҳаларини ҳам ўрганишга тўғри келди, – дейди ёш тадқиқотчи. – Аввалига суюқ пластыргга реал талабни ўргандик. Қўчага чиқиб, оқдий одамлар ўртасида анкета сўровномасини ўтказдик. Дорихона эгалари, фармацевтлар билан суҳбатлашдик. «ЛиПач»нинг таннархи ролонли пластырники билан бир

ИЛМИЙ СТАРТАПЛАР НЕГА

Мамлакатни бой қила олиши кутилаётган лойиҳалар олдидеги тўсиқлар

хи қиммат эмас. Ишончим қомилки, келгусида импорт ўрнини бемалол боса оламиз. Фақат бирданига эмас, аста-секинлик билан. Дастлабки чоракда 10 минг дона спрей ишлаб чиқариш кўзда тутилган. Уёғига таклиф талабга қараб ўсиб бороверади. Ҳисоб-китобимизга кўра, «ЛиПач» стартапи бир ярим йилга қолмай ўзини тўлиқ қоплайди.

– Жамоангиз қимлардан ташкил топган?

– Аввал икки киши эдик – мен ва биолог ҳамкасбим. Кейинчалик сафимизга иқтисодчи, ҳисобчи ва технолог қўшилди. Мияни цехда яна икки нафар ходим иш билан банд.

– Билишимча, илгари бизнес билан шугулланмагансиз.

– Ҳа.

устак 10 минг АҚШ доллари харажат қилиш керак. Ўзингиз айтинг, ахир, ишни нолдан бошлаётган стартапчи шунча маблағни қаердан олсин?! Охири, пуркалувчи спрейни антисептик восита сифатида рўйхатдан ўтказишдан бошқа иложимиз қолмади.

Айни вақтда юртимизда стартап бизнеси давлат қўмағига ниҳоятда муҳтож. Соҳала муайян имтиёзлар пакетини ишлаб чиқиш, божхона, солиқ тўлови ва яна бошқа масалаларда енгиллик яратиш зарур, деб ҳисоблайман. Шундагина ишимиз олдинга силжийди, натижалар кўрина бошлайди.

БЕТАКРОР ТЕХНОЛОГИЯ ВА БЕФАРҚ МУТАСАДДИЛАР

Нега Ўзбекистонда гўштнинг нархи қиммат? Чунки чорва молларининг 90 фоизи уй шароитида ёки кичик фермаларда боқилади. Аҳолига ем етиштириш учун алоҳида ер майдонлари ажратилмаган. Шу сабаб асосий озука сифатида донли экинлардан фойдаланилмоқда. Бу эса қатта харажат демакдир.

Ёш муҳандис-технолог Ақромхўжа Илҳомов муаммога инновацион ечим топди. Бир гуруҳ олимлар билан ҳамкорликда у витаминга бой ўсимлик унини ишлаб чиққан. Янги турдаги маҳсулот жониворларни семиртиради, сутини қўпайтиради ва иммунитетини оширади.

– Тадқиқотни бировнинг ёрдами-сиз ўзимиз бошлаганмиз, – дейди Ақромхўжа Илҳомов. – Яширмайман, аввалига қийналдик. Универсал озука олиш учун амарант, беда, жўхори, сарго каби жами 88 хилдаги ўсимликнинг озуқабоп хусусиятлари таҳлилини ўтказиш керак эди. Бизда эса шароит йўқ. Буюртма асосида қилдирайлик десак, анча-мунча маблағ кетади. Илмий акселерация дастури доирасида Илғор технологиялар марказидеги замонавий лабораториядан бепул фойдаланиш имконига эга бўлдик. Лаборатор текширувлардан сўнг ўн икки хилдаги ўсимлик саралаб олинди. Энди олдинда озуқабоп яшил масса таркибидеги фойдали микроэлементларни сақлаб қолиш вазифаси турарди.

хил. Лекин афзаллиги юқорироқ. Чунки у ҳам антисептик таъсир кўрсатади, ҳам ярага малҳам бўлади.

– Ҳаётимда биринчи мартаба мустақил тарзда бизнес-режа туздим. Жараён икки ойга чўзилган бўлса-да, тажрибам анча орди. Биз, олимлар илмий ишланмаларни лаборатория шароитида синондан ўтказишга одатланганмиз. Лекин стартапер саноат миқёсида фикрлаши керак. Бу эса кишидан мутлақо ўзгача ёндашув ва дунёқарашни талаб қилади. Стартап лойиҳалар танловидега ютиб олинган грант маблағини зарур усқуналар ва хомашё сотиб олишга сарфладим. Яқинда технологик линияни ишга туширдик. Корхонада етти нафар ишчи-ҳодим фаолият кўрсатмоқда.

– Стартапингиз даромад олиб келишига қўзингиз етадими?

– Етади! Лойиҳага қўл уришдан аввал риск ва йўқотишларни чамалаб олдик. Айтганимдек, маҳсулот таннар-

– Стартап лойиҳасини амалга оширишда қандай муаммо ёки тўсиқларга дуч келдингиз?

– Биринчи навбатда, банка боришга тўғри келди. Стартап шундай нарсани, сен ё қатта даромадга эришсан, ёки буткул қуйиб қолсан. Натижани олдиндан билиб бўлмайди. Мана шу рискларни имкон қадар минималлаштириш мақсадида Инновацион ривожланиш вазирилик амалий чоралар кўрмоқда. Хусусан, «Стартап лойиҳалар танлови» орқали истиқболли бизнес лойиҳаларга бошланғич сармоа ажратилаётгани. Бундан ташқари, юртимизда бир қанча венчур фондлари ташкил қилингани ҳам қатта ютуқ.

Стартапер учун вақт ниҳоятда қимматли ресурс ҳисобланади. Ишлаб чиқарувчиларга қўйилаётган баъзи талаблар эса, аксинча, вақтингизни ўғирлайди. Бундай муаммо билан ўзим ҳам тўқнаш келдим. Аввалига маҳсулотни дори препаратлари сифатида қачирмоқчи эдик. Лекин ҳужжатларни расмийлаштиришга қамади олти ой кетар экан. Устига-

Шу ўринда қисқача изох: стар-тапта асосий ургу витаминга бой ўсимликларни гидропоника усулида (яъни тупроққа қадамаган ҳолда) етиштиришга қаратилган. Бунда вақт ва маблағ тежалиб, юқори самарадорликка эришилади. Тасаввур килинг, етти кунда бир килограмм уруғ нақ саккиз кило эмга айланса-я. Фантастика!

Лекин бу ҳали ҳаммаси эмас. Акромуҳжа Икромов бошчилигидаги жамоа хомашёни қуритишнинг оригинал технологиясини ҳам ишлаб чиқди. Уни қўллаш натижасида органик мах-

КЕРАК?

сулот таркибидаги витаминлар деярли нобуд бўлмайди. Қандай қилиб дейсизми? Яна қаҳрамонимизга юзланамиз.

– Яшил масса ўсиб турган ҳолатда махсус техника ёрдамида ўриб олинади, – деб тушунтиради Акромуҳжа. – Сўнгра тегишли технологик меъёрлар асосида 30 сония давомида қуритилиб, кукун ёки гранула шаклига келтирилади. Ҳаммаси жуда осон. Харажати ҳам кўп эмас. Витаминли ўсимлик унини тайёрлаш одатий эмга қараганда икки-уч баравар арзонга тушади. Масалан, 1 гектар ер майдонида маккажўхорида узоғи билан 10 тонна ҳосил олиб, уни 25-30 миллион сўмга пуллайсиз. Биз таклиф этаётган усулда эса 30 тоннагача (!) яшил масса олиш мумкин. Бу 50-60 миллион сўм соф фойда дегани.

Яна бир эътиборли жиҳат: ўсимлик уни нафақат корамол ва қўйлар, балки от, қўён, парранда ва бошқа уй ҳайвонлари учун ҳам тўйимли озуқа ҳисобланади. Демак, республикамизда мазкур турдаги махсулот қанчалик кўп ишлаб чиқарилса, гўштининг таннари шунчалик арзонлашади.

Инновацион емини хорижга экспорт қилиш ҳам айна мудида. Ўтган йили бу бўйича Бирлашган Араб Амириклари, Ҳиндистон, Россия, Қозоғистон ишбилармон доиралар вакиллари билан музокаралик олиб борилган эди. Тадқиқот натижаларини Москвадаги «Сколков» инновацион маркази мутахассислари ҳам юқори баҳолаб, лойиҳани Россияда давом эттиришни таклиф қилди.

– Биринчи навбатда ички эҳтиёжни қондириш зарур, – дейди Акромуҳжа Илҳомов. – Ҳозир йўлнинг бошидамыз. Стартап учун Инновацион ривожланиш вазирлиги 972 миллион сўм сармоя ажратди. Бу маблағ лойиҳа билан боғлиқ барча харажатларни қоплашга етмайди. Ўзимиз ҳам қўл қовуштириб ўтирганимиз йўқ. Қўшимча инвестицияларни жалб этишга ҳаракат қилиямыз.

Грант ҳисобига стартапчилар цех ташкил қилиб, технологик линияни

ишга тушириш учун зарур ускуна ва жиҳозлар харид қилди. Корхона йилига минг тоннагача ем ишлаб чиқариш қувватига эга. Лекин бу мавжуд эҳтиёжнинг юздан бири ҳам эмас. Демак, инновацион ем тайёрлайдиган гигант заводларни бутун Ўзбекистон бўйлаб қуриш керак. Уларни хомашё билан таъминлаш эса алоҳида масала.

Ем уни таркибидаги ўсимликлар йилига олти мартагача ҳосил беради. Жорий йилда олимларимиз уларни тажриба тариқасида Қуйи Чирчиқ туманидаги 2 гектар тақир ер майдонида етиштириб кўрди. Самара қутулгандан ҳам аъло.

Энди махсулотни саноат миқёсида ишлаб чиқариш зарур. Бунинг учун тўнналаб яшил масса талаб қилинади. Мана шу жойда стартапчилар жиддий муаммога дуч келган.

– Тошкент вилояти ҳокимлигини ер сўраганим, – дейди қаҳрамонимиз. – Лекин ҳалигача ололмай, оворан сарсонман. Негадир маҳаллий раҳбарлар ишни пайсалга солмоқда. Давлат стартапларини қўллаб-қувватлашга шунчалик эътибор қаратаётган бир пайтда мутасаддилар сенга беписанд бўлса, ёрдам қўлини чўзгиси келмаса, алам қилар экан. Ахир, бизнес-режамиз тўла-тўқис амалга ошса, қишлоқ хўжалиги тармоғи, қўйиники, бутун халқимиз бундан фойда кўради-ку. Эл-юрт равнақи йўлида ҳамма бир ёқадан бош чиқаришини хоҳлардим.

Р.С.: *Ислохотлар даврида яшайамиз. Янги Ўзбекистонда инновацион ташаббусларни қўллаб-қувватлаш, стартаперлик ҳаракатини ривожлантириш мамлакат иқтисодиётининг келажаси гарови сифатида кўрилмақда. 2030 йилда дунёдаги энг инновацион 50 та мамлакат сафига киришни мақсад қилдик. Давлат бу масалада ёш авлод салоҳиятига таянмоқда. Ёшлар-ку ўзини кўрсатишга тайёр, фақат уларга ҳалақат бермасак, йўлида тўғаноқ бўлаётган омилларни вақтида бартараф этсак, савй-ҳаракатини рағбатлантирсак бўлгани.*

Наргиза УМАРОВА,
журналист

« Яқинда онам билан бирга Гулистон шаҳрини айлангани чиқдик. Сўнгги вақтларда қурилган янги-янги бино ва иншоотлар қаторида Гулистон марказий боғи ҳам янги таъмирдан чиққан эди. Онамни ўша хиёбон томонга бошладим.

ПУЛИНИ ТўЛАНГ, ГУЛИСТОНДА САЙР ҚИЛАСИЗ

ёхуд яқинда ҳаво учун ҳам
пул ундиришмаса бўлгани

Марказий бокка етиб борсак, кириш дарвозаси олдида икки йигит келганлардан пул олиб киритяпти. Ҳайрон бўлдик, чунки шу вақтгача бу жой ҳеч қачон пулли бўлмаган-да. Боғ дарвозаси томон юришимиз билан ҳалиги йигитлар тўхтатди. Ҳайрон бўлганимизни кўриб: «Олдин бепул эди, энди пул тўлаб кирасиз» – дейди. Жалим чиқиб, нега энди пулли бўлади, қимдан чиқди бундай бўлмагур гоё, дея дарвозабон йигитни сўроққа тутдим. Улар эса елка қисинди: «Биз билмаймиз, таъмирдан чиққач ҳокимиятдан шундай буйруқ бўлди-да...»

Ноилж қайтиб кетдик. Атрофни айлансак, марказий боғнинг ҳар доим очик турадиган орқа томондаги дарвозаси ҳам ёпик, гир айлантириб, тўсиқлар қилинган, дарвозалар олдида одам қўйилиб бокка кириш нархлари ёзилган пештахалар осилган.

Яна бир воқеа: адашмасам, мустақиллик байрамидан уч-тўрт кун олдин эди. Кечкурун жиянларимни олиб, Гулистон шаҳридаги «Юрт байроғи» боғига қараб йўл олдик. Узоқдан чироклар ёғдуси, ҳар хил тусга кириб отилаётган фаввораларни, чиройли хайкалларни кўриб тўрт ёшли жияним ўзида йўқ хурсанд эди. Мен эса ҳозир ёнига бориб томоша қиламиз, деб уларни кизиқтирдим. Аммо хиёбонга қадам ташлаган эдимки, узоқдан бир ички ишлар ходими бақирганча югуриб келди. «Нима қилипсизлар, кетинглар бу ердан, кириш мумкин эмас», – дейди. Жиянимга қарасам кўзи боғдаги туялар хайкалида. Мен Ҳайрон бўлиб «Нега энди кетар эканми? Биз шу ерда турамиз, боғни айлангани келдик», дедим. Ички ишлар ходими эса «Ҳозир ҳоким кабинетларида, ойнадан қараса боғ кўриниб туради, одамларни айланиб юрганини кўриб қолсалар, бизга гап тегади», – деса бўладими. Атрофда биздан ташқари нуруний онахонлар, ёш болалар, кечки салқинда айлангани чиққан кўпчилик бор эди. Улар учун бу одатий ҳол шекилли нурунийлардан бири «катталар»га инсоф тилагандан ортга қараб кетди.

Шу ўринда савол. Нима учун Сирдарёда истирохат боғлари, хиёбонлар, халқ дам олиш масканларига кириш пулли қилиб қўйилган? Мисол учун Тошкент шаҳридаги «Миллий боғ», «Ғафур Ғулом» номидаги истирохат боғи, Бобур номидаги боғ, ҳаттоки «Тошкент сити»га ҳам кириш мутлақо бепул. Одамлар хоҳлагунча айланиб юришибди. Гулистон марказий боғига кириб шунчаки айланиб юришингиз учун ҳам пул тўлашингиз керак. Нима, Гулистонда сайр қилишнинг ўзига хос устунлиги борми ёки ҳокимият бюджети одамларнинг шу минг-икки минг сўмига қараб қолганми?

Ажаблანарли томони, Гулистон марказий боғининг «нархномаси»да кириш ёш болаларга (7 ёшдан 14 ёшгача) 500 сўм, 14 ёш ва ундан катталарга эса 1000 сўм экани ёзилган. Мабодо «халқ учун қурилган» бу масканга байрам тадбирлари вақтида, Янги йил арафасида, Мустақиллик байрамида, Наврўзда, Конституция кунда ва ҳокзо байрамларда савдо дўкони ўрнатмоқчи бўлсангиз энг кам иш ҳақининг бир баробари миқдорида пул тўлашингизга тўғри келади.

Яна бир қизиқ ҳолат. Англашимча, байрамлар вақтида бокка қўлингизда фотоаппарат билан қирмоқчи бўлсангиз энг кам иш ҳақининг 0,5 фоизидан ҳақ тўлаш керак экан...

Билмадим, баъзи удабурон «каттакон»лар яқинда одамлардан нафас олаётган ҳаволари учун ҳам пул ундиришни жорий этишмаса бўлгани.

Азизбек АБДУМАЛИКОВ

«Дунёда зарур, бажармася бўлмайдиган касблар қолганда эди, миллионлаб кишилар ишсизликдан очликка, муҳтожликка маҳкум бўлур эди», дейди немис социологи Либерман. Зарур касблар деганда олим шифокор, ўқитувчи, аскар каби касбларни санаб ўтади ва кўчада қақа-пулга этик тозалаш-мойлаб кун кўрвчине ёки тирноқ пардозловчине «зарур касб эгалари» сафига қўшмайди. Чиндан ҳам этигини ҳар ким ўзи артиб кетиши, пардозланмаган тирноқ билан ҳам яшайвериши мумкин. Аммо шифокор ёки муаллимсиз ҳаётнинг куввати кетади, тараққийёт аробаси тўхтади.

Аммо бугунги тараккий этган кишилик жамиятида касб турлари бениҳоя кўп ва ҳар бирининг ўз ўрни бор. Уларсиз ҳаёт кемтикдай бўлиб қолади. Мисол учун, меҳнати кўзга кўринмас, арзимасдек туюлувчи ошхона ва ресторанларда хизмат қиладиган официантларнинг меҳнати ҳам ўзига хос моҳият касб этиб қолди. Бу касбни кўп ҳолларда аёллар, кизу жувонлар бажаришади. Официант хизмати ҳақида ўйлаганимда, каминани ўйлангирган, ҳатто изтиробга

— Албатта, мендан кўп топиши керак-да. Унинг ярим ҳаракатини қилсам, ўлиб қоламан, — дейман Бахтиёрга. — Нега соат шу зайл оёқдан осилиб туришаркин?

Шу пайт Барно биринчи таомни кўтариб столимизга яқинлашди.

Бахтиёр эса кутилмаганда уни саволга тутта бошлади:

— Барнохон, синглим. Бир кунда неча соат ишлайсизлар? Иш кийин эмасми? Яхши тўлашади? Манави акангиз кизикаяпти, — Бахтиёр шўрвани столга

нинг онанг официантни, отанг қаерда?» Болакайнинг қалбида катта синиш (*бу синиш Айсберг бўлиб кетишидан фожеасидир*) рўй беради. Аччик устида синфдоши билан ёқалашади. Унинг хамияти оғрийди. Бобо-момосининг уйига ёқавайрон кайтган болакайни ғамгин момоси қарғашга тушади...

Бу гапларнинг ҳаммаси кечки 10-11 ларда ишдан ҳориб-толиб кайтган Барнога телефон орқали этиб келади. Барно ўзи билан бирга ижарахонада турувчи, қисмати қарийб бир хил киз-жувонларга кўрсатмай, ҳаммомдами, ташқарига чиқиб кетибми, йиғлаб олади. Унинг кизарган кўзлари хонадошларини бефарқ қолдирмайди. Сўнг Барно ўзига яқинроқ бирортаси билан сирлашади, дардлашади, тагин йиғлайди. У эртасига ўғилчасига замонавий телефон юборади. Ўғилчасининг — олисдаги мурғак болакайнинг инжиклиб сўровига дош беролмайди, қолаверса, ондан олисда ўсаётган

лозим бўлган жамият барпо этиш йўлидаги сиёсат, бетиним қилинаётган ислохотлар амалга оширилаётган бугунгилик паллада биз таъсирини келтирган манзаралар (*мен сира қўшиб-чатмадим, ҳақиқат шундай ва бундан ҳам нисунроқ бўлиши ҳам мумкин*) ҳам мавжудлигини айтиш. Ва жамиятни унинг маънавий, моддий ечимини топишга ундашдир.

Албатта, камчиликлардан холи, ҳаёлдагидек ҳаёт ҳеч қаерда йўқ. Бизнинг сахий тупроқда, ҳар фаслининг ўз неъматини бўлган Ўзбекистонда ҳеч ким оч қолмайди, кашшок даражасига тушмайди. Бунга шубха йўқ. Аммо унда нега онавий, маийший муаммолар сабабидан катта-кичик фожиалар, қўнғилсизликлар содир бўлиб турибди? Сабаблари шундай: бетга айтганнинг захри йўқ, демишлар — аввало, одамларимиз беқаноат бўлиб кетди.

Янгийўлда яшаб Тошкентни кўрмай ўтган оналаримизнинг фарзандлари бугун ер шарининг ҳар бир буржида

ИНСОН БАХТЛИ БЎЛИШИ КЕРАК... АММО ҚАЧОН?

солган бир жиҳат борки, шу хусусда фикримни айтмоқчиман.

Рамазон ойн эди. Чилонзордаги мўъжаз бир кафедра уч-тўрт нафар биродар ифторлик қиладиган бўлди. Ва келишилган вақтда емакхонага кириб бордик. Табиийки, официант кошмизга келди. Рўздор одамларнинг ҳар бир таомни сўраб, суриштириб, ижиклаб танлашига эҳтиёт бўлибгина кулоқ осиб турган жувон бизнинг буюртмамизни ёзиб оларди.

Ҳали оғиз очишга бирон ўн дақиқа бўлгани боис, афрофлаги столларда худди бизга ўхшаб хаёли овқатда бўлган ҳўрандаларни, тамадихона хизматчиларини кузатиб турдим. Бизга хизмат қиладиган официант — Барно (*бу ном унинг кўксидаги ёриқчада битилган*). Тагин бир қанча столлардан буюртма олди. Кафедра ундан бошқа ҳам ўнга яқин официант бўлса, уларнинг ҳар бири худди Барно каби зал узра учиб-қўниб, шовиб, аммо хато қилмасдан хизмат қиларди. Очиғи, кун бўйи давом этган ишдан, рўза таъсиридан бироз толиқиб турганим учунми, ёши ўттизларга бorgan, албатта, бир-икки фарзандни дунёга келтирган, тўлагина бу жувоннинг ҳаракатига қоқиб туриб толиқиб кетдим. Қандай улгуради, адашиб кетмайдими, энг ёмонни тик оёқда, турли фешъл-автордаги мижозларнинг сўзини тинглаб, кўпол қилиб айтганда, ковоғига қараб туриш осон эмас. Эҳ, ёшлиқ, эҳ, эҳтиёж деган буюк куч, одамни бу қадар зириллатиб югуртирмася...

Мен хаёлим билан андармон турганимда Барно столимизга турли идишлар, чой-нон, шарбат, тарвуз келтириб қўйиб кетди. Оёқ товуши эшитилмайди. Шип-шип...

— Бахтиёржон, — дейман ёнимдаги шеригимга, — шу кизлар қанча маош оларкан-а?

— Ака, сиздан кўп олса керак. — дейди Бахтиёр ҳазил аралаш кулимсираб. — Нима эди? Сўраб берайинми?

тортаётган Барнога чаптастик билан саволларни бериб улгуради. Мен бироз ўнғайсизланаман.

Барно менга оғрингандек бир қараб олади-да, шартга жавоб беради:

— Ўн соат ишлайман, ака. Ойликни уч-тўрт миллионга етказаман. Қийин бўлса ҳам наилож — бола-чақани боқиш керак?

Барно шундай деркан, қандай тез келган, тез жавоб берган бўлса, шундай тезликда биздан узоклашади. Бошқа мижозларга ҳам улгуриш керак. Унинг талаффузидан Бухоро ёки Навоийнинг фарзанди эканини илғайман.

Официантларнинг махсус сарик либосида биздан узоклаб бораётган ҳувонга боқиб туриб, бир лаҳза унинг ўрнига аёлимни, синглимни қўйиб қўрдим ва... титраб кетдим. Бирок оғиз очиш вақти етган экан, шериклар ундовида таом билан машғул бўлдик. Лекан уларнинг гап-сўзи қулоғимга чала-чулпа эшитиларди. Аллақандай ҳасрат мени қўлга олганди. Аммо табиий рефлекс сабаб овқатланардим. Таомдан рўза бошлангандан бери илк бор лаззат туймадим. Ишонасизми-йўқми, Барнонинг — эркак ўрнида эркак бўлиб рўзгор тебратаётган жувоннинг ўрнига қиёслаб кўрганам аёлим, синглимнинг рафтори хаёлимдан кетмай қолган эди. Хуллас, таъбим хира бўлганди...

...Воқеанинг қолганини ўзим тасаввуримда жонлантириб, ривожлантириб олдим: Барно ўз вилоятида турмушга чиққан, фарзанд кўрган, эрдан ёлчи-маган, рўзгорида дарз кетган. Сўнг ажрашган. Ҳозир унинг бир ёки иккита фарзанди ота-онасининг қўлида. Ўзи буёқда. Пул топиб уларга юборади. Байрамларда боради тўлиб-тошиб. Мактабда ўқийдиган ўғилчаси синфдош ўртоқлари билан ота-онаси ҳақида гап-лашишни истамайди. Аммо китмир синфдоши уни саволга туттади: «Се-

гўдакнинг ўзгалардан кам бўлишини истамасликдек бир ғаройиб ўзбекона туйғу уни кичик мактаб ёшидаги болакайга телефон олиб беришга ундайди.

Бола телефонга муккасидан кетади ва унинг андармон паршонлигига шу телефон орқали бегона маълумотлар, гап-сўзлар кириб келади ва болани қалғитади. Барно аёл боши билан буни унчалар чуқур тушунмайди, таҳлил қилишга вақт етишмайди. Нима бўлса ҳам болаларини оч, юпун, синиккан ҳолда кўрмаслиги керак. Аммо қошки овқат ва либосгина болани асраб қолаб, уни қониқтиролса...

Куриб кетсин! Шу тарзда сочларга оқ инади, асаблар чирсиллаб узилади, умрлар ўтаверади.

Хуллас...

Ёдимга ўзбекнинг улуг шоири Омон Матжоннинг сатрлари тушади:

*Магар бахтсиз бўлса битта аёли,
Шу юрт эрларининг бари гуноҳкор...*

...Бу сўзларни айтмоқдан муддао нима? Муддао янги Ўзбекистонда бирорта ҳам одам эътиборсиз қолмаслиги

кезиб юрибди. Улар орасида аёллар сони эркаклардан кам эмас. Замонавий, глобаллашган дунёнинг талаби шу эканини тушунаман, бироқ ўшаларнинг ҳар бирини гапга солсангиз, аввало моддий етишмовчиликдан нолиб гап-ради. Ваҳоланки, ўз юртимизда ишлаб ҳам бинойидек ҳаёт кечириб мумкинлигини миллионлаб юртдошларимиз мисолида кўришимиз мумкин.

«Инсон бахтли бўлиши керак, мабодо у бахтсиз экан, бунга унинг ўзи айбдор», деган экан Толстой. Шу маънода оғирнинг устидан, енгилнинг остидан юришни хушлайдиган, озгина сабр, чидам етишмайдиган, ҳалол, завқли меҳнат қилишга бўйни ёр бермайдиганлар ҳам бисёр. Ва, албатта, мисол келтиригим кафе хизматчисининг турмуш тарзи ҳам ўзимизники — бизга тегишли масала. Азбаройи бу хотин-қизларнинг аксарияти мажбурият чикарган қарорга бўйсуниб уйларида олисда юрибдилар.

Гендер тенглиги деймиз, аёллар ҳуқуқи хусусида фикр юритамиз. Аммо боз айтмоқчиман: уларнинг моддията бизнинг диёримизда сираям муаммога айланмайди, яратувчан, эпличалқимиз очликка йўликмайди. Бирок бундай ҳолатлар маънавий-руҳий ўприлишларни келтириб чиқаради. Уларнинг фарзандлари, ота, ака-укалари ҳаётида билинмай туриб сифат ўзгаришлари содир бўлади, бўлмоқда ҳам. Натижанда бу каби кичик, муайян бир оиланинг бошидаги муҳкам ғубор жамият кишиларининг ҳаётига сездирмай кириб боради. Ҳаё деган, муслималик деган азал қадриятларга дарз кетади. Ва ҳоказо... Қизиги, бу каби аёлларнинг ҳар бирини муस्ताкил ўрганиб, уларнинг маийший ҳаётини изга солиб юборишга бизнинг мамлакатимизнинг имконлари етарлидир.

Бунга 2020 йилдек синобли келган кунларда амин бўлди. Фақатгина масъуларимиз, тегишли ижтимоий таҳлил институтлари, маҳалла каби таҳсилотларнинг мутахассислари бирор тер тўқиши керак.

Халқимиз яна бир сеvimли фарзандини йўқотди

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Шухрат Қаюмов 51 ёшида вафот этди.

Таниқли суҳандон ва санъаткор Шухрат Қаюмов узоқ йиллар Ўзбекистон телевиденисида фаолият кўрсатган.

«Ассалом Ўзбекистон», «Оҳанрабо» кўрсатувлари орқали миллионлаб мухлислар қалбига кириб борган.

Тахририятимиз жамоаси марҳумнинг оила аъзоларига ҳамдардлик билдиради.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, олий тоифали суҳандон Шухрат Қаюмовни кўпчилик фақат шу хислати орқалигина таниган эди. Кейинчалик хонанда сифатида ҳам халқнинг қалбидан муносиб жой эгаллади. Аммо унинг моҳир педагог экани балки кўпчиликка унча маълум бўлмас керак.

ҲАЁТ ДАРСИДАГИ САБОҚЛАР

Шундай инсонни куни кеча сўнгги манзилга кузатдик...

Ундан унутилмас хотиралар колди.

Ҳазрат Навоий: «Ҳақ йўлида ким сенга бир ҳарф ўқитмиш ранж ила, Айламак бўлмас адо онинг ҳақин юз ганж ила», дея васф қилган эдилар. Бу хотиралар устоз Шухрат Қаюмовдан сабоқ олган минглаб инсонларнинг бири сифатидаги ёднома битиклардир. Мақсадимиз – ҳар бир инсон ҳаёти давомида шундай яшаса, лоақал биргина кишига тириклик сабоғидан бир ҳарф ўргатса, умри зое кетмаган бўлади. Шухрат Қаюмов эса, умрининг ҳаммасини шундай хайрли ишларга сарфлай олган инсонлардан бири эди.

Нафас олишни ўргандик

Бу воқеага ўн беш йилча бўлди.

Институтда «Шухрат Қаюмов келиб дарс бераркан», деган хабар тарқади. Бир куни қайсидир тадбирда меҳмон сифатида Шухрат аканинг ўзлари келиб катнашдилар. Халқимизнинг сеvimли санъаткори, машҳур инсон бир чеккада жимгина тадбирни кузатиб ўтирди. Кўпчиликнинг нигоҳи унда эди. Тадбирдан сўнг домлалар Шухрат Қаюмовнинг дарс бериши ҳақидаги гапларга аниқлик киритишди. Олий тоифали суҳандондан илтмос қилингани, улар ҳам Аллоҳ йўлида қилинажак бундай ҳаракатда қўлидан келганича ёрдам беришга розилик билдирганини эълон қилишди. Шухрат ака талабаларнинг овозларини эшитиб кўрмоқчи бўлди. Ҳар ким нимадир ўкиб берди. Шухрат ака талабаларни ўзига хос иштиёқ ва қизиқиш билан тинглади. Ҳар бир талабага алоҳида-алоҳида рағбат уйғотадиган сўзлар айтиб турди.

Машғулотлар бошланадиган куни аудиторияда одам кўп эди. Талабалардан ташқари ўқитувчилар, ҳатто проректорлар ҳам Шухрат Қаюмовнинг машғулотига киришган эди. Биринчи машғулот биз учун жуда қутилмаган тарзда ўтди.

«Биз ҳаётимиздаги жуда кўп нарсаларга унча аҳамият бермаймиз. Лекин ўзимизча кўп нарсани биламан деб ҳисоблаймиз. Оддий нарсаларга эътиборсизлигимиз ҳаётимиздаги катта неъматлардан маҳрум қолишимизга сабаб бўлади. Масалан, биз қандай нафас оламиз? Шу ҳақда ўйлаб кўрганмиз?»

Аудитория сув қуйгандек жим. Бу биз учун жуда ғалати савол эди. Қандай нафас олардик? Шу, ҳамма қатори ўпкамик билан нафас оламиз-да!

Нотиклик ва унинг моҳияти, ҳаётин зарурати, нутқдан фойдаланишнинг айнакка бизнинг касбимиздаги аҳамияти хақида тушунчалар бергач, бизга ҳеч қутилмаган савол бердилар.

– Биз ҳаётимиздаги жуда кўп нарсаларга унча аҳамият бермаймиз. Лекин ўзимизча кўп нарсани биламан деб ҳисоблаймиз. Оддий нарсаларга эътиборсизлигимиз ҳаётимиздаги катта неъматлардан маҳрум қолишимизга сабаб бўлади. Масалан, биз қандай нафас оламиз? Шу ҳақда ўйлаб кўрганмиз?

Аудитория сув қуйгандек жим. Бу биз учун жуда ғалати савол эди. Қандай нафас олардик? Шу, ҳамма қатори ўпкамик билан нафас оламиз-да!

Шунда Шухрат ака талабалардан бирини олдинга чиқариб, «Қани, нафас олинг-чи?» деди. Талаба ўпкамикни тўлдириб нафас олди. Кейин нафасини минг бир ҳаяжон билан елкаларини силқитганча чиқара бошлади.

– Нафас олганда энг фаол аъзо бу ўпка деймиз. Аслида эркак киши тўғри нафас олганда қорин бўшлиғи кўпроқ иштирок этади. Ишонмасангиз буни ўзингиз текшириб кўришингиз мумкин. Масалан, ухлаганингизда қандай нафас оласиз? Ҳозир буни ҳаммамиз бирга кўрамиз.

Кейин ҳалиги талабани парта устига ётқизиб нафас олишни буюрди. Талаба ҳамманинг кўз олдига қорнига нафас йиғиб, сўнг уни бўшатганини кўриб турдик.

– Ухлаганда инсон ўзини бошқармайди ва тўғри нафас ола бошлайди. Қорин бўшлиғига нафас йиғилади ва у бир меъёрда секин-секин тўғри тақсимлаб чиқарилади. Нутқ жараёнида эса, олинган нафас матннинг маъно жихатдан тўхталиш жойига етишига аҳамият қаратиш керак.

Шунда биз шунча йиллардан бири нотўғри нафас олиб юрганимизни пайқанганимиз... Шухрат Қаюмов ҳамманинг кўз олдига, лекин ҳеч ким аҳамият бермайдиган ҳақиқатни бизга усталик билан кўрсатиб, асослаб берган эди.

«Онамни хафа қилдингиз!»

«Тўйларга худди бутун баданимдан қон оқаётгандек зиркираб бориб келаман, – деган эди бир гал ўзаро суҳбатлардан бирида. – Яқинда бир тўйда жуда ғалати ҳодиса бўлди. Бир киз олдимга келиб: «Нега шунча одамни олдида онамни хафа қилдингиз? Нима, бирон жойингиз камайиб қоладими?!» деб йиғлаб менга бақириб кетди. Дастлаб нима ҳақида гап бўлаётганини илғаёлмадим. Кейин, ўша кизнинг онаси менинг олдимга келиб вальс тушишни таклиф қилгани, мен унинг таклифини рад этганим эсимга тушди. Тўйда ҳар хил одам бўларкан-да. Мен бегона бир аёл билан ўйин тушиб юришни тасаввур ҳам қилолмайман. У эса, ўзини камситилган ҳисоблаб хафа бўлган экан.

Менга «Сиз Ҳажга боргансиз-а? Нега ҳаляим кўшиқ айтасиз?» деган саволни жуда кўп беришади. Баъзан бундай саволлардан зада бўлиб кетади одам.

«Эй, барака топгурлар, менинг устозларим бор. Катта уламоларнинг маслаҳатини олганман. Улар менга сиз айтаётган гапни айтишмаган», деган сўзларни тушунтиролмай қийналиб кетаман...

Бир йили ўқишга кириш натижалари эълон қилинганда Шухрат акани университет олдига кўриб қолдик. Қизлари ўқишга имтиҳон топширган экан. Шухрат ака машинада қизларини олиб келиб, натижаларини кўриб яна қайтиб кетдилар. Ўшанда бутун эл танийдиган Шухрат Қаюмов «мен фалончима, кизимни ўқишга киритмоқчи эдим», деб бирон кизиға бирон марта оғиз очмаганини билганмиз. Аслида Шухрат акада мол-давлат ҳам, таниш-билиш ҳам етарли эди. Лекин у ҳаётда ўз таври-одати бор инсон эди. Бундай ишларни қилишга виждони йўл қўймади.

Самимият зарурати

«Овоз Аллоҳ берган бир неъмат, – дерди Шухрат ака. – Лекин кўпчилигимиз унинг қадрига етмаймиз. Мен турли жойларда юрганимда жуда яхши овозга эга инсонларни кўраман. Улар негадир Аллоҳ берган нодир овозла-

рининг қадрини билишмайди. Ундан қандай фойдаланишга аҳамият қилишмайди. Шунчалик нодир овозни хор қилиб, бўғилиб ё чийиллаб гапиришади. Шундай овозларни эшитсам, худди яп-янги машинани кимдир кўп қилиб қилиб ташлагандай таассурот қолади менга. Мана, масалан, мен *(у шундай деб овозини дарров ўзгартриб оларди)* овозимни бузиб гапирсам нима бўлади? Овози хотин кишиникига ўхшаб қолибди, деб ҳамма устимдан қолади. Тўғрими? Мана, ҳозир сизларга ҳам бу овозим қулгили туюляпти. *(Энди у яна ўз овози билан давом этади)* чунки одамлар менинг ҳақиқий овозим қандайлигини билишади. Бузилган овозни қабул қилишолмайди...»

Бизнинг овозимизни сошлаш, машқ қилдириш учун асосан Эркин Воҳидовнинг шеърларини тавсия қилардилар. Ўқишимиз маромига етмаса, бирдан қутилмаганда сўраб қолардилар: «Сизни биринчи синфга ким олиб борган?» ёки «Онангизни яхши кўрасизми?» Энди биз ҳаёлан илк бор биринчи синфга чиқкан қулларимизни эслаб кетардик. Ҳаяжонланардик. Қўмсардик. Бир амаллаб икки-уч жумла гап айтиб берардик. Шунда Шухрат ака «Ана, кўрдингизми? Ўз ҳаётингиздаги воқеани анча таъсирили, самимий гапириб бериш керак. Энди машқ қилаётган матнингизда ҳам худди шундай самимият бўлиши керак. Ундаги ҳар бир сўзни юракдан ўтказингиз, ҳис қилинг, кейин тингловчига ҳис қилдира оласиз. Айтаётган гапингиз олдин сизни таъсирлантирмаса, ўзингизга манзур бўлмаса, бошқаларга кераги бўлмайди», дер эди.

Баъзида машғулот пайтида бизга ҳаётда энг зарур бўладиган ҳақиқатларни ҳам шу нутқ ўрганиш асосида айтиб кетардилар. «Бу ерда фақат йигитлар қатнашаётганидан фойдаланиб, сизларга бир гап айтаман. Ҳали ёшсиз. Орангизда кўпчилик оила қурмаган.

Бир нарсани билиб қўйишингиз керак: гапингизнинг таъсири биринчи наватда турмуш ўртоғингизга сезилиши керак. Сиз унга яхши ва чиройли гап билан таъсир қила олсангиз, иш уриш-жанжалга ўтиб кетади.

Нутқ фақат сахнада ё кўпчиликнинг олдига туриб ваъзхонлик билан бошқаларни қойил қолдириш дегани эмас. Аввало, онлангиз, аҳли аёлингиз, фарзандларингиз сизнинг нутқингиз таъсирчанлигини ҳис қилмас, шундан фойда топмас экан, бошқаларга гапиргандан ҳеч маъни йўқ. Буни эсдан чиқармаслик керак...»

Ҳаёт хикматиға йўғрилган бундай сабоқларни Шухрат Қаюмовнинг ҳар бир дарсидан олиш мумкин экан. Энди ўйлаб қарасам, Шухрат аканинг бутун умри қисқа бир дарсдай ўтибди. У бутун умрини халқнинг назарида ўтказди. Бировдан уяладиган, ҳижолат бўладиган гап айтмади, иш қилмади. Умрини ҳамма рози бўладиган тарзда яшаб ўтказишга ҳаракат қилди.

Шер, тулки ва бўри ўзаро келишиб, овга чиқишди. Улар бир-бирларига ёрдамлашиб, ўлжаларни осонгина қўлга киритишни режалаштиришган эди. Ўрмон қироли шер бу ҳамроҳлари билан ов қилишга ор қилсада, шерикликка рози бўлди. Бўри ва тулки, бахайбат шер ортидан эргашдилар.

ҲУШЁР ТУЛКИ

Улар ёввойи ҳўкиз, эчки ва куён овлашди. Ўлжаларни ўрмонга олиб кирдилар. Бўри билан тулки жуда очиккан, ўлжаларга қараб, оғизларининг суви окарди. Буни сезган шер ичидан «Кўрамыз, сизга нима тегаркан?», деб қўйди. Бўрига қараб: «Эй қари, тажрибали бўри. Ўлжаларни ўзинг тақсимлагин-чи, адолатингни бир кўрайлик», деди.

Бўри ўзича тақсимлашга киришиб, шерга: «Мана бу ёввойи бузоқ сенинг улушинг, эчки менга, куён эса тул்கига тегадди», деди. Шер ғазаб билан: «Эй бўри, менинг ҳузурумда ўзингча «бу сенга, бу менга» деб

тақсим қиляпсанми? Менинг ёнимга кел-чи, сенга ким эканимни билдириб қўйи?!», деди. Бўри у тарафга яқинлашар экан, шер панжаси билан бир уриб, унинг бошини ёрди. Кейин тул்கига қараб: «Қани, энди сен кел. Ўзинг адолат билан тақсимла!», деди. Тулки: «Эй тенги йўқ шер! Мана бу семиз ҳўкиз сизнинг нонушангиз, эчки тушигингиз, куён эса кечга яраб колар», деди. Шер бу тақсимотдан мамнун бўлиб: «Эй тулки, сен бундай оқилона тақсимлашни қаердан ўргандинг?», деб сўради. Тулки: «Бўрининг бошига тушган нарсдан ўргандим!», деб жавоб берди.

Ақли инсон бошқаларнинг хатоларидан, улар йўлиққан балолардан ибрат олади. Фиръавн, Од қавмларининг бошига тушганларни билганларидан кейин, дунёга бўлган ҳирси, кибор ва гурурини четга суриб ташлайди. Агар дунё матосидан, ўзини қатта тутишдан ва ҳирсидан воз кечмайдиган бўлса, бундан кейин унинг ҳолидан, аксизлигидан бошқалар ибрат олади. Жалолиддин Румийнинг «Маснавий»сида келтирилган ушбу ибратли хикоят бизни атрофимиздаги ҳар бир ишдан сабоқ олишга ундайди.

ЖАВОҲИР

Мухаммад РАҲМОН

Кўп кўрганман жазаваингни,
шовушингни,
Кўтармасанг бўлармиди
товушингни.
Насихатинг учун қўлуқ...
Ўнгу терсдир,
Тўғри кийиб олгин, болам,
ковушингни.

Ижтимоий тармоқлар оралаб...

ОНА - буюк мадраса

Бола 20 рушийдан никоб сотяпти. Бир мижозга юзланиб:

- «Амаки, никоб олинг», деди.
- Мижоз эса уни масхаралаб деди:
- «Никоб олишга пулим йўқ».
- «Бепул олавверинг», деди болакай.
- «Онанинг жаҳли чиқмайди!»
- «Онам, «Ҳозир ёмон касаллик тарқалган, пули бўлмаган одамларга никобни текинга бер», деганлар», деди болакай.

У – она. У – ахлоқ мадрасаси. У – яхшилик қилиш инкирозга юз тутган замонда яхшилик улашиш фурсатини бой бермасликни ўргатадиган буюк мадраса. Оналар жамиятнинг ярмидир. Қолган ярми эса улардан туғилганлар.

ХОТИНКОТИБА

(ҳажэввия)

Худо сийлаб ёғлиққина ишга жойлашиб қолдим. Тўғриси мактабниам коридорда тутангимиз. Олий ўқув юрти эса тушларимизга кў-ўўп кирган. Ундаям фақат қизлар билан сайр қилганмиз ҳолос.

Ишга таниш-билиш қилиб жойлашгач, пойтахт сари отландим. Отланишга отландим-у хотин отни аллақачон елдириб кетганини англадим. Ёлғиз кетмайсиз деб туриб олди. На илож, колаверса хозиргача хотин билан тортишувда ютиб чиққан эркак топилмайди.

Хулласи лавозимга ўтирганим қувончи ҳам бир пул бўлиб йўлга чиқдим. Тўғрида ўзинг бошлик бўлсанг-у сенга буйруқ берадиган хотиннинг ҳам бўлса...

Биринчи иш кунига чиройли кийимларда кузатган хотин нималардир деб кўзида сўзлаб қўйди. Ҳаммасини тушундим... бу дегани мабодо бировга кайрилиб боқсангиз ўзингиз дегани эди.

Ишхона билан танишув бўлди биринчи кун. Ходимлар билан танишдим. Хуллас, котибани ишдан таътил олиб кетган экан. Ҳалича ўрнига номзод йўқ эмиш.

Котибасиз раҳбар раҳбарми? Дарров икки энлик эълон ёзиб қўйдик. Кечқурун ишдан қайтгач суд бошланди. Хотин кишига ҳар нарса ярашадиямда. Судания жулда қойиллатиб қўйди. Ичимда сир-асрор қолдирмай сотиб қўйдим. Охирида... судя ўзини ўзи котибаликка тайинлаш бўйича қарор чиқарди.

Хотиним котибани, мен эса бошлик бир идорани бошқара бошладик. Хотин котибани бўлгач на уриша оласан, на эрка... йўғе, на бирор ишни истаганча буюра оласан. Мабодо кўпроқ иш буюрдингми уйда тинчлик бузилади. Ҳамма иш ўзингга қолади.

Бир ҳафтада ҳаммаси зизга тушиб кетди. Сабаби уй ишлари ўзимга қолди. Тагин болалар тарбияси. Хотин эса ҳам идоранда бошлик, ҳам котибани бўлиб ишламоқда.

Шу ўринда икки энлик насихат шеър:

Худо сийлаб бошингга қўнганда бахт қуши.
Баланд курсилардан жой топилганда эркакка.
Майли не сўрар обер, тиллдан қилсин тишин.
Лек хотин ишларингга қўшилмаслик керак-да...

Нуриддин ЗИЁ

ИНТЕЛЛЕКТ

ЎҒРИНИ ТУТИШ

Ҳозир турли камералар мулкимизни асрашда яқиндан ёрдам берапти. Илгари замонларда инсон бу вазифани ҳайвонлар орқали амалга оширган. Масалан, пойлоқчи итлар ҳалигача шу вазифани бажариб келади.

Савол: Қадимда итдан ташқари яна бир ҳайвон «ўғрини тутуш»га ёрдамлагани ҳақида хабарлар бор. У қайси ҳайвон?

Жавоблар келгуси ҳафтанинг сешанба кунни соат 15:00 гача қабул қилинади.

Электрон манзил: info@od-press.uz
Telegram: (+998 97) 444-80-84

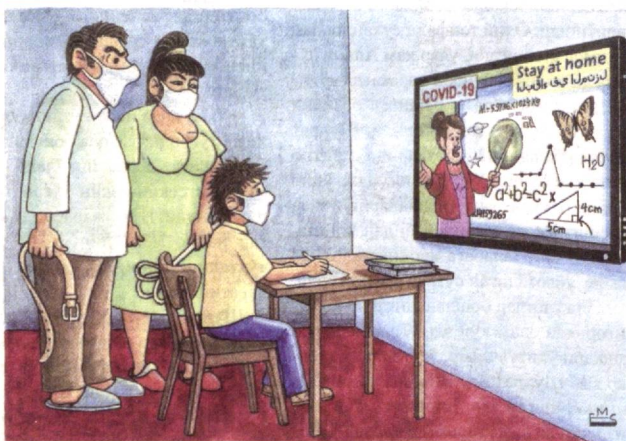
Газетамизнинг 2020 йил 10 сентябрь 37-сонда берилган саволининг жавоби: *Тажрибали шифокор Ватсон дўстидаги қабр тақозосига кўра юзага келган ҳийлани сезиб қолиши мумкин эди.*

ЛАТИФА

Бемор иситмалаб касалхонага келибди. Уни кутиб олган ҳамшира сўрабди:

- Кўрпа ва ёстиқларимиз қолмади. Олиб келдингизми?
- Ҳа.
- Мана бу рўйхатдаги дорилар ҳам қолмаган. Олиб келдингизми?
- Ҳа.
- Ёнингизда турган оқ халатли йигит ким?
- Ҳар эҳтимолга қарши врачни ҳам ўзим билан олиб келдим.

ЎТКИР НИГОҲ

Онлайн дарс...

Маҳмуджон ЭШОНҚУЛОВ чизган сурат.

OILA DAVRASIDA
Mastaban oila — yurt tayanchi
Ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-ma'rifiy gazeta

«Оила даврасида» газетаси тахририяти» масъулияти чекланган жамияти

МУАССИСЛАР:

Ўзбекистон Касаба уюшмалари федерацияси Кенгаши;
Ўзбекистон ёшлар иттифоқи марказий кенгаши;
«Ўзбектелеком» акциядорлик компанияси;
«Ўзбекистон почтаси» акциядорлик жамияти;
«Матбуот тарқатуви» акциядорлик компанияси;
Акциядорлик тижорат «Алоқабанко».

Газетада интернет материаллардан ҳам фойдаланилган.
Газета 2012 йил 20 апрелда Ўзбекистон Матбуот на аборот асосларида 0814-рақам билан рўйхатга олинган.
«Шарко» наприёт-матбаа акциядорлик компанияси босмаҳонасида чоп этилди.
Босмаҳона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.

Бош муҳаррир

Хусниддин БЕРДИЕВ

Тахририят манзили: Тошкент шаҳри, 100000. Амир Темура 1-тор кўчаси, 2-уй.
Тел/фахс: 234-83-45. E-mail: info@od-press.uz

Газета тахририят компьютерида терилди ва саҳифаланди.

Буюртм: Г-937
ISSN 2181-6190
Обуна илҳеси — 193
Аҳливи: 1 649 нусха.
Нарҳи: весилува асосида.
Қоғоғ бичими А-3, ҳажми 2 босяма табок.
Офсет усулида босянган.
Чоп этишга топширилди: 20:00

